

**ENTREPRENEURSHIP
AS SELF-EMPLOYMENT TOOL**
SKILLS AND QUALIFICATIONS WITHIN ECVET

Przedsiębiorczość w europejskim obszarze
umiejętności i kwalifikacji. Raport z badań

PODSUMOWANIE PL

February 2020

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Podsumowanie

Raport jest pierwszym z wyników pracy intelektualnej (IO nr 1) projektu ***Przedsiębiorczość jako narzędzie samozatrudnienia. Umiejętności i kwalifikacje w ramach ECVET***. Niniejszy raport jest wynikiem analizy potrzeb opracowanej przez wszystkich partnerów, której celem było przypomnienie najlepszych praktyk przedsiębiorczości i już stosowanych innowacyjnych metod edukacyjnych oraz identyfikacja potrzeb szkoleniowych / kroków niezbędnych do pomyślnego wdrożenia nowoczesnych metod edukacyjnych w codziennym życiu. Celem tych wyników jest udzielenie odpowiedzi na wstępne pytania kluczowe dotyczące dalszego rozwoju projektu oraz badania walidacji i uznania kompetencji w zakresie przedsiębiorczości. Raport i jego wyniki będzie służył wszystkim pozostałym działaniom projektu, zwłaszcza rozwojowi profilu Europass, określaniu ram jakości, opracowywaniu dostosowanych planów działania w zakresie przyjmowania edukacji w zakresie przedsiębiorczości oraz orientacji na etapie tworzenia treści.

W pierwszej części raportu podano definicję szkolenia formalnego, nieformalnego i nieformalnego. Następnie partnerzy przeanalizowali rozwiązania szkoleniowe oferowane w dziedzinie przedsiębiorczości i sklasyfikowali je według ich formalnego, pozaformalnego i nieformalnego charakteru. Następnie poszukano konkretnych przykładów walidacji kompetencji przedsiębiorczych. Przypadki są czasami pozytywne, ale także negatywne, gdy nie można znaleźć rozwiązania dla walidacji kompetencji w danej sytuacji. W dalszej części badania koncentrują się na ofercie szkolenia ustawicznego, czy to w NQF, czy też nie, w tym na powiązanym poziomie kwalifikacji zgodnie ze skalą krajową. Ponadto każdy partner opracował krajowy arkusz informacyjny na temat wdrażania systemu ECVET w zakresie szkoleń z zakresu przedsiębiorczości, biorąc pod uwagę warunki konieczne do wdrożenia systemu ECVET. Analiza ta pozwoliła zidentyfikować istniejące luki w walidacji i uznawaniu umiejętności przedsiębiorczych. Raport kończy się końcowymi zaleceniami dotyczącymi oceny i walidacji efektów uczenia się uzgodnionymi przez wszystkich partnerów projektu. W podsumowaniu odniesiono się przede wszystkim do końcowych wniosków będących najważniejszym elementem raportu.

Propozycja poziomu kwalifikacji w ramach EQF i NQF

Przedsiębiorczość jako kluczowa kompetencja

Budowanie skutecznej strategii kształtowania kompetencji przedsiębiorczych w systemie edukacji od najmłodszych lat wymaga przyjęcia dość jednolitego podejścia do przedsiębiorczości, ponieważ należy pamiętać, że odbiorcą tej definicji są nie tyle badacze, ale przede wszystkim decydenci w dziedzinie edukacji, autorzy podstawowych programów nauczania, programy nauczania i podręczniki oraz nauczyciele, a wreszcie sami uczniowie. Definicja przedsiębiorczości jako kluczowej kompetencji została poszerzona przez tematyczną grupę roboczą ds. Edukacji w zakresie przedsiębiorczości, organ utworzony przez Komisję Europejską.¹

“Edukacja w zakresie przedsiębiorczości polega na uczeniu się rozwijającym umiejętności i sposób myślenia, aby móc przekształcić kreatywne pomysły w działania przedsiębiorcze. Jest to kluczowa kompetencja dla wszystkich uczniów, wspierająca rozwój osobisty, aktywne obywatelstwo, włączenie społeczne i szanse na zatrudnienie. Ma to znaczenie w całym procesie uczenia się przez całe życie, we wszystkich dyscyplinach uczenia się oraz we wszystkich formach kształcenia i szkolenia (formalnego, pozaformalnego i nieformalnego), które przyczyniają się do ducha przedsiębiorczości lub zachowania przedsiębiorczego, z zachowaniem celu komercyjnego lub bez niego”.

To wspólne europejskie rozumienie przedsiębiorczości jako kluczowej kompetencji wskazuje na podwójny cel. Po pierwsze, rozwój postaw przedsiębiorczych, umiejętności i wiedzy powinien umożliwić osobie przekształcanie pomysłów w działanie. Po drugie, przedsiębiorczość dotyczy nie tylko działalności gospodarczej i tworzenia przedsiębiorstw, ale szerzej - wszystkich dziedzin życia i społeczeństwa. Innowacyjne i kreatywne działania mogą być podejmowane w ramach nowego przedsięwzięcia lub w ramach istniejących organizacji, tj. jako „działalność wewnątrz przedsiębiorstwa”.

¹ European Commission/EACEA/Eurydice, (2016), Entrepreneurship Education at School in Europe. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Zgodnie z zaleceniem Rady z dnia 22 maja 2018 r. W sprawie kluczowych kompetencji w uczeniu się przez całe życie podstawowa wiedza, umiejętności i atrybuty związane z tymi kompetencjami są następujące:

- Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości wymagają wiedzy o różnych kontekstach i możliwościach przekształcania pomysłów w działania w działaniach osobistych, społecznych i zawodowych oraz zrozumienia źródeł ich powstawania. Osoby powinny znać i rozumieć podejścia do planowania i zarządzania projektami, które obejmują zarówno procesy, jak i zasoby. Powinni rozumieć ekonomię oraz możliwości i wyzwania społeczne oraz gospodarcze, przed którymi stoi pracodawca, organizacja lub społeczeństwo. Powinni także zdawać sobie sprawę z zasad etycznych i wyzwań związanych ze zrównoważonym rozwojem oraz mieć świadomość swoich mocnych i słabych stron,
- Umiejętności w zakresie przedsiębiorczości oparte są na kreatywności, która obejmuje wyobraźnię, myślenie strategiczne i rozwiązywanie problemów oraz krytyczną i konstruktywną refleksję w ramach ewoluujących procesów twórczych i innowacji. Obejmują one zdolność do pracy indywidualnej i współpracy w zespołach, mobilizowania zasobów (ludzi i rzeczy) oraz podtrzymywania aktywności. Obejmuje to możliwość podejmowania decyzji finansowych dotyczących kosztów i wartości. Niezbędna jest umiejętność skutecznego komunikowania się i negocjowania z innymi oraz radzenia sobie z niepewnością, dwuznacznością i ryzykiem w ramach podejmowania świadomych decyzji,
- Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywą i agencją, aktywnością, wybieganiem w przyszłość, odwagą i wytrwałością w osiąganiu celów. Obejmuje to chęć motywowania innych i docenianie ich pomysłów, empatię oraz dbanie o ludzi i świat, a także przyjmowanie odpowiedzialności za podejście etyczne przez cały proces.

Druga część definicji kluczowych kompetencji to cechy niezbędnej wiedzy, umiejętności i postaw związanych z daną kompetencją. Pojawiają się nowe odniesienia do proaktywności (obecnie niezwykle ważnej), zdolności do empatii, opieki nad innymi ludźmi i światem, a także przyjmowania odpowiedzialności i postaw etycznych. Podkreślono także kwestie zrozumienia procesów gospodarczych, umiejętności podejmowania decyzji finansowych, skutecznej komunikacji i negocjacji z innymi ludźmi, a także radzenia sobie z niepewnością, dwuznacznością i ryzykiem jako elementami procesu podejmowania świadomych decyzji.

Istotne było przyjęcie jednolitego stanowiska w sprawie definicji, ponieważ badania wykazały znaczne różnice w praktycznym wdrażaniu zarówno między krajami europejskimi, jak i w ich obrębie, co wynikało z odmiennego zrozumienia i interpretacji edukacji w zakresie przedsiębiorczości.

Efekty uczenia się są stwierdzeniami tego, co uczeń wie, rozumie i potrafi zrobić po ukończeniu nauki. Stwierdzenia te można zaprojektować i wykorzystać do planowania edukacji i opracowywania programów nauczania lub do różnych rodzajów odpowiedzialności, takich jak odpowiedzialność prawna lub zawodowa (pełna lista efektów uczenia się opracowana przez EntreComp, patrz Załącznik do publikacji, strony 25-37).

Jak wskazano w nowym zaleceniu Rady UE (2018, s. 1, pkt 4) „obecnie wymagania dotyczące kompetencji zmieniły się z powodu rosnącej liczby zautomatyzowanych miejsc pracy, coraz ważniejszej roli technologii we wszystkich obszarach pracy i życia oraz rosnącego znaczenia kompetencji umiejętności społecznych, obywatelskich i przedsiębiorczych, które zapewniają odporność i zdolność przystosowywania się”.

Nauczanie przedsiębiorczości

Nauczanie przedsiębiorczości jest najbardziej powszechne na poziomie ponadgimnazjalnym, gdzie obserwuje się większą różnorodność podejść. Jest to często odrębny przedmiot, a jednocześnie włączony do nauczania innych przedmiotów, głównie w dziedzinie nauk społecznych, ekonomii i zarządzania. Jednak nawet na tym etapie edukacji przedsiębiorczość jest często nauczana jako przedmiot fakultatywny. Takie podejście jest zgodne z faktem, że uczniowie szkół średnich II stopnia mają większy wybór niż ich koledzy ze szkoły na niższych poziomach edukacji. Należy jednak pamiętać, że jeśli kształcenie w zakresie przedsiębiorczości nie wchodzi w zakres przedmiotów obowiązkowych i nie stanowi części ścieżki programowej, a jedynie jest przedmiotem fakultatywnym, to nie wszyscy studenci zostaną objęci programem.

Wytyczne dotyczące edukacji w zakresie przedsiębiorczości są częściej opracowywane na poziomie szkoły średniej II stopnia i szkoły zawodowej niż na niższych poziomach edukacji. Nie ma wyraźnych różnic między krajami w zakresie metod i form edukacji zawartych w wytycznych. Aktywne uczenie się i zajęcia pozalekcyjne są najbardziej popularne, podczas gdy uczenie się przez doświadczenie

jest mniej powszechne. Podczas gdy w większości krajów kształcenie w zakresie przedsiębiorczości jest uwzględnione w programach nauczania, często nie ma zaleceń dotyczących konkretnych metod nauczania.

W komunikacie z 2012 r. w sprawie nowego podejścia do edukacji: inwestowanie w umiejętności w celu uzyskania lepszych wyników społeczno-ekonomicznych, Komisja Europejska wezwała państwa członkowskie do zapewnienia wszystkim studentom co najmniej jednego praktycznego doświadczenia w zakresie przedsiębiorczości przed ukończeniem obowiązkowej edukacji².

„Praktyczne doświadczenie przedsiębiorcze rozumiane jest jako doświadczenie edukacyjne, w którym uczący się ma możliwość tworzenia pomysłów, identyfikowania dobrych pomysłów i wdrażania ich w życie. Powinna to być inicjatywa podejmowana przez studentów indywidualnie lub w małym zespole, która obejmuje uczenie się przez działanie i prowadzące do wymiernego efektu. Celem tych możliwości jest, aby uczniowie rozwijali umiejętności, pewność siebie i zdolność dostrzegania możliwości, identyfikowania rozwiązań i wdrażania swoich pomysłów w praktyce”.

Przykłady praktycznych doświadczeń w zakresie przedsiębiorczości różnią się między sobą, a także stopniem, w jakim obejmują zmiany lub dostosowania w podejściu edukacyjnym.

Efekty uczenia się

Istnieje silne uzasadnienie dla zapewnienia, że dla kształcenia w zakresie przedsiębiorczości zostaną określone wyraźne efekty uczenia się. Po pierwsze, pomaga wyróżnić przedsiębiorczość jako wyraźny obszar nauczania i uczenia się. Po drugie, pozwala uczniom wiedzieć, czego się od nich oczekuje, co pozwoli im rozwinąć wymagane umiejętności. Wreszcie pomaga nauczycielom ustrukturyzować i organizować nauczanie oraz toruje drogę do sformalizowanej oceny. Rozkład różnych efektów uczenia się w zakresie przedsiębiorczości w programie nauczania jest nierówny w poszczególnych krajach europejskich. Niektóre z nich, a mianowicie pewność siebie, planowanie i praca zespołowa, są również szerszymi celami edukacyjnymi, które nie dotyczą wyłącznie nauczania przedsiębiorczości i są dość powszechne. Kreatywność jest czasem przedstawiana jako ogólny cel, ale rzadko można znaleźć jasno sformułowane efekty uczenia się związane z nauczaniem przedsiębiorczości. „Zarządzanie zasobami”, „niepewność i zarządzanie ryzykiem”,

² Eurydice Report (2016), Entrepreneurship Education at School in Europe, Brussels.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

„rola przedsiębiorców w społeczeństwie” i „możliwości kariery w sektorze przedsiębiorczości” są dość szczegółowe i dlatego znacznie mniej rozpowszechnione. Znajomość zagadnień finansowych jest wynikiem edukacji tradycyjnie związanej z nauczaniem przedsiębiorczości, choćby dlatego, że jest bardziej rozpoznawalna i mierzalna. Jest to jeden z najbardziej rozpowszechnionych efektów edukacji w zakresie przedsiębiorczości na wszystkich poziomach edukacji. Poniżej znajduje się opis podstawowych postaw, umiejętności i wiedzy zaproponowanych w raporcie Eurydice:³:

Postawy przedsiębiorcze: pewność siebie

Efekty uczenia się związane z przedsiębiorczą postawą pewności siebie są dość rozpowszechnione w europejskich programach szkolnych. Wspieranie pewności siebie jako elementu socjalizacji jest również ogólnym celem edukacyjnym, nie tylko dotyczącym przedsiębiorczości. Można to wyrazić na wiele innych sposobów, od samoświadomości, do samooceny, asertywności lub poczucia opanowania umiejętności. Aby być bardziej konkretnie związanym z przedsiębiorczością, należy ją wyrazić i zrozumieć w odniesieniu do zadań lub działań.

Postawy przedsiębiorcze: poczucie inicjatywy

„Poczucie inicjatywy” jest podstawą edukacji w zakresie przedsiębiorczości, zgodnie z definicją zawartą w europejskim zaleceniu w sprawie kluczowych kompetencji. Dlatego często znajduje się go w obszarach programowych wyraźnie odnoszących się do edukacji w zakresie przedsiębiorczości, czy to w programach przedmiotów obowiązkowych lub fakultatywnych, czy w tematach między-przedmiotowych. Patrząc na to z punktu widzenia efektów uczenia się, jest ono ściśle związane z rozwiązywaniem problemów, a także z przyjmowaniem odpowiedzialności lub jest po prostu sformułowane jako „przedsiębiorczy” lub „proaktywny”.

Umiejętności przedsiębiorcze: kreatywność

Kreatywność, rozumiana jako umiejętność myślenia w nowy i pomysłowy sposób, jest niezbędnym składnikiem i motorem generowania pomysłów i procesu innowacji zaangażowanego w każdą działalność przedsiębiorczą. Można to również rozumieć jako twórcze podejście do rozwiązywania problemów. W przeciwieństwie do bardziej powszechnego rozumienia kreatywności, w tym

³ Ibidem, pp. 81-84.

kontekście nie jest rozumiana jako cecha osobista lub prezent, ale jako coś, czego można się także nauczyć i rozwinąć. Kreatywność w programie nauczania jest ściślej związana z umiejętnościami przedsiębiorczymi, gdzie wyraża się w sensie rozwijania przydatnych pomysłów. Trudniej jednak znaleźć jasno określone efekty uczenia się związane z kreatywnością.

Umiejętności przedsiębiorcze: planowanie

Zdolność do planowania i strukturyzowania zadań może być postrzegana jako umiejętność podtrzymująca proces generowania pomysłów i procesu innowacji. Umożliwia przekształcenie pomysłów w działania, biorąc pod uwagę faktyczne okoliczności i zasoby. Jednak wyjęte z kontekstu edukacji w zakresie przedsiębiorczości może mieć również węższe znaczenie, ponieważ wiąże się wyłącznie ze zmianami organizacyjnymi.

Umiejętności przedsiębiorcze: znajomość finansów

Rozumiana jako umiejętność rozumienia sprawozdań finansowych i budżetów, znajomość finansów dotyczy umiejętności zarządzania finansami osobistymi, a także stanowi podstawę zarządzania operacjami biznesowymi. Często stanowi część efektów uczenia się związanych z węższą definicją kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, koncentrując się na umiejętnościach biznesowych. Wydaje się, że jest to jedna z umiejętności, którą łatwiej przełożyć na obserwowalne i wymierne efekty uczenia się niż inne aspekty edukacji w zakresie przedsiębiorczości. Może to stanowić zagrożenie dla skutecznego wdrażania przedsiębiorczości jako kluczowej kompetencji, ponieważ może być kuszące, aby władze programu nauczania skupiły się na elementach, które są łatwe do nauczania i oceny, ze szkodą dla innych podstawowych umiejętności. Ankieta przeprowadzona przez tematyczną grupę roboczą ds. Edukacji w zakresie przedsiębiorczości w 2013 r. Wykazała, że znajomość zagadnień finansowych była najbardziej widocznym aspektem tematu objętego przez kraje uczestniczące. Potwierdza to pewne nastawienie do węższych, zorientowanych na biznes efektów uczenia się, co jest nieco sprzeczne z ogólną tendencją w Europie, która wskazuje na szersze rozumienie edukacji w zakresie przedsiębiorczości. Jednak nacisk na dostarczanie wiedzy finansowej może być bardziej teoretyczny (koncentrując się na wiedzy finansowej) lub bardziej praktyczny (koncentrując się na umiejętnościach finansowych).

Umiejętności przedsiębiorcze: zarządzanie zasobami

Zarządzanie zasobami to zdolność do gromadzenia i organizowania zasobów do określonego celu, takiego jak firma lub inna okazja. Wydaje się to być dość specyficzne i dlatego jest mniej widoczne w europejskich programach szkolnych jako wyraźny efekt uczenia się. Rzadko podejmuje się go w kontekście realizacji pomysłu na biznes. Bardziej powszechne rozumienie zarządzania zasobami w programach nauczania wydaje się być związane z odpowiedzialnym wykorzystaniem (naturalnych) zasobów i zrównoważonego rozwoju, który sam w sobie nie oznacza edukacji w zakresie przedsiębiorczości. Można jednak znaleźć kilka przykładów tego efektu uczenia się w kontekście edukacji w zakresie przedsiębiorczości.

Umiejętności przedsiębiorcze: zarządzanie niepewnością/ryzykiem

Umiejętność radzenia sobie z niepewnością i ryzykiem w procesie wdrażania i wykorzystywania pomysłu jest umiejętnością powszechnie kojarzoną z przedsiębiorcami i stanowi kolejny istotny element edukacji w zakresie przedsiębiorczości. Jest to również trudne pod względem nauczania i uczenia się, ponieważ zdobycie lub rozwinięcie tej umiejętności na podstawie teoretycznej nie jest łatwe. Zamiast tego potrzebuje kontaktu z niepewnymi sytuacjami i doświadczenia, które mogą być zapewnione przez projekty edukacyjne.

Umiejętności przedsiębiorcze: praca zespołowa

Podobnie jak w przypadku efektów uczenia się związanych z pewnością siebie, praca zespołowa jest szerszym celem, który może być osadzony w dowolnym obszarze programu nauczania, nie tylko jako efekt uczenia się, ale także jako sposób uczenia się. Ważne jest, aby nie mylić tych dwóch aspektów. W tym sensie samo w sobie nie jest to specyficzne dla edukacji przedsiębiorczości. Ale w kontekście jest to niezbędna umiejętność, którą należy rozwijać razem z innymi. Obejmuje także inne powiązane umiejętności, takie jak komunikacja, negocjacje i podejmowanie decyzji.

Wiedza przedsiębiorcza: jak oceniać szanse

Ogólnie rzecz biorąc, w systemach edukacji istnieje dłuższa tradycja nauczania i oceniania wiedzy związanej z przedsiębiorczością niż umiejętności i postawy przedsiębiorcze. Kwestia ta była zwykle rozwiązywana za pomocą ekonomii lub określonych przedmiotów przedsiębiorczości w szkolnictwie średnim i zawodowym. W rezultacie efekty uczenia się w tej dziedzinie można uznać za łatwiejsze do uwzględnienia w programach nauczania i metodach nauczania niż te odnoszące się do umiejętności i postaw przedsiębiorczych, które wymagają bardziej

innowacyjnego i praktycznego podejścia do nauczania. W ramach europejskiego projektu ASTEE jednym z obszarów uznanych za ważne jest wiedza na temat identyfikowania i oceny możliwości oraz zrozumienie funkcjonowania gospodarki.

Wiedza przedsiębiorcza: rola przedsiębiorców w społeczeństwie

Innym obszarem zidentyfikowanym w ramach projektu ASTEE jest znajomość roli i funkcji przedsiębiorców w społeczeństwie, w tym zrozumienie etyki w biznesie. Nie jest to równoznaczne ze zrozumieniem, czym jest przedsiębiorstwo lub prawami i obowiązkami przedsiębiorcy. Istnieje bardzo niewiele przykładów wyraźnych efektów uczenia się związanych z rolą przedsiębiorców, ale tam, gdzie one istnieją, tak jak w przypadku „oceny możliwości”, są one często przywiązane do przedmiotu ekonomii lub konkretnych przedmiotów przedsiębiorczości w szkolnictwie średnim i zawodowym.

Wiedza przedsiębiorcza: opcje kariery przedsiębiorczej

Wreszcie, inny obszar wiedzy obejmuje opcje kariery przedsiębiorczej. Pod względem efektów uczenia się oznacza to zrozumienie, że istnieją różne powody, dla których ludzie rozpoczynają działalność gospodarczą, aby np. zarabiać pieniądze, pomagać innym lub robić coś innego. Jest to pierwszy krok w kierunku umożliwienia uczniom ostatecznego określenia dla siebie opcji kariery w przedsiębiorczości / przedsiębiorczości społecznej. Często dotyczy to obszaru przygotowań do świata pracy, który jednak sam w sobie nie jest wystarczająco szczegółowy dla celów niniejszego raportu. Dlatego w europejskich programach nauczania jest bardzo niewiele przykładów wyraźnych efektów uczenia się związanych z możliwościami kariery przedsiębiorczej.

Ocena i walidacja kompetencji

Ważnym krokiem w nowej polityce dotyczącej edukacji i rynku pracy było przyjęcie ogólnej zasady, zgodnie z którą podstawą przyznawania kwalifikacji jest to, że dana osoba wykazuje, że osiągnęła efekty uczenia się wymagane do uzyskania kwalifikacji. W kontekście nowego systemu kwalifikacji efekty uczenia się nazywamy tym, co w wyniku różnego rodzaju działań ludzie wiedzą i rozumieją (wiedza) i co mogą robić (umiejętności), a także ich zdolność do podjęcia szczególnego rodzaju odpowiedzialności (kompetencje społeczne). Jak wspomniano powyżej, efekty uczenia się można osiągnąć na różne sposoby: w szkole (kształcenie formalne), na kursach, szkoleniach, stażach i praktykach realizowanych poza systemem szkolnym (kształcenie pozaformalne), w ramach pracy

zawodowej, wolontariatu i rozwijania pasji i zainteresowań (nauka nieformalna). Jeśli przedsiębiorczość jako kluczową kompetencję, należy uznać za ważne doświadczenie edukacyjne, ocena jest niezbędna. Ponadto, ponieważ przedsiębiorczość jest szeroką i wieloaspektową kluczową kompetencją, wymaga ona nie tylko innowacyjnych metod nauczania, ale także innowacyjnych metod oceny. Ustalenia Eurydice, a także niniejszy raport z badań, wydają się potwierdzać wcześniejsze badania, pokazując, że postawy przedsiębiorcze, umiejętności i wiedza nie są specjalnie oceniane. Ocena jest zazwyczaj powiązana z konkretnymi przedmiotami, które mogą, ale nie muszą obejmować efekty uczenia się związane z edukacją w zakresie przedsiębiorczości. Dlatego trudno jest ustalić, które konkretne efekty uczenia się są oceniane. W krajach, które mają odrębny przedmiot z zakresu przedsiębiorczości, pewna liczba efektów uczenia się jest oczywiście oceniana w ramach oceny samego przedmiotu. Ale kiedy naucza się przedsiębiorczości jako przedmiotu interdyscyplinarnego, trudno jest znaleźć dowody oceny konkretnych efektów uczenia się związanych z przedsiębiorczością.

Sprawdzanie wiedzy i umiejętności zawsze było integralną częścią edukacji formalnej, ale nie jest powszechną praktyką w edukacji pozaformalnej. Z oczywistych względów formalne sprawdzenie wiedzy i umiejętności, a tym bardziej kompetencji społecznych, nie jest powiązane z nieformalnym uczeniem się. Wyjątkami są przypadki, w których stworzono możliwość zdawania egzaminów w trybie niestacjonarnym. Przyjęcie zasady, że podstawą przyznawania kwalifikacji są przede wszystkim uzyskiwanie i sprawdzanie efektów uczenia się, a nie sposób, w jaki człowiek uzyskiwał te efekty, otworzyło nowe możliwości budowy bardziej elastycznego systemu przyznawania kwalifikacji. W systemie przyznawania kwalifikacji, w którym głównym punktem odniesienia są efekty uczenia się, walidacja, innymi słowy, odgrywa bardzo ważną rolę - sformalizowany proces sprawdzania czy efekty uczenia się wymagane dla kwalifikacji zostały osiągnięte. Nadanie większej wagi efektom uczenia się niż organizowanie procesu uczenia się umożliwiło wyraźniejsze określenie walidacji jako ostatniego etapu w zdobywaniu kwalifikacji. W zmodernizowanym systemie kwalifikacji, który jest obecnie wdrażany, walidacja powinna być dostępna niezależnie od tego, czy ktoś korzystał ze zorganizowanych form kształcenia i szkolenia. Zgodnie z nowymi zasadami walidacja może być rozłożona w czasie, tj. nie jest konieczne jednoczesne potwierdzanie wszystkich efektów uczenia się wymaganych do uzyskania kwalifikacji. Po drugie, walidacja może odbywać się w różnych miejscach, np. u pracodawców. Po trzecie, różne metody wybrane zgodnie z potrzebami i ograniczeniami osób przystępujących do walidacji można wykorzystać do

sprawdzenia efektów uczenia się. Powinno to doprowadzić do sytuacji, w której większa grupa osób zainteresowanych uzyskaniem kwalifikacji będzie mogła sprawdzić i potwierdzić uzyskane efekty uczenia się.

Wymagania dotyczące walidacji powinny w szczególności odnosić się do:

- metody stosowane w walidacji,
- zasoby ludzkie - kompetencje osób dokonujących walidacji,
- sposób przeprowadzenia walidacji oraz warunki organizacyjne i materialne niezbędne do prawidłowego przeprowadzenia walidacji (np. Jej ramy czasowe, warunki techniczne, pomieszczenia).

Ponadto wymagania dotyczące walidacji mogą dotyczyć innych problemów, np. określić warunki odwołania od wyniku walidacji, zasady i warunki ponownego wejścia walidacji itp. Warto podkreślić, że wymogi walidacji w opisie kwalifikacji powinny obejmować tylko te elementy, bez których wynik walidacji nie może być wiarygodny pod żadnym pozorem⁴.

Jakość walidacji, tj. wiarygodność jej wyników, dotyczy sytuacji, gdy:

- efekty uczenia się, które należy sprawdzić, są dokładnie sprawdzane,
- wynik będzie niezależny od miejsca, czasu, metod i osób przeprowadzających walidację.

Dlatego jakość walidacji zależy od dostosowania jej przebiegu, metod i warunków, w jakich jest przeprowadzana, do specyfiki kwalifikacji. Konieczne jest również dostosowanie walidacji do sposobu, w jaki dana osoba osiągnęła efekty uczenia się. W związku z tym jakość walidacji oznacza porównywalność wyników walidacji przeprowadzonych przez różne instytucje certyfikujące⁵.

Zapewnienie jakości kwalifikacji nie może mieć charakteru doraźnego, ale ma stanowić integralną część systemu zarządzania instytucjami certyfikującymi. Zapewnienie jakości kwalifikacji ma służyć wiarygodności kwalifikacji i poprawić walidację.

⁴ Gmaj, I., Grzeszczak, J., Leyk, A. et all. (2016), Walidacja – nowe możliwości zdobywania kwalifikacji, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

⁵ Ibidem, p. 15.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.